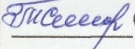
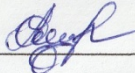


Паспартынын муниципал казналык учреждениезинин тозолмозинин

орто текши уредулу школы

«Корулген»		«Јарадылган»	«Јоптоп јадым»
МО-нын  С.М.Топчина. Протокол № 1 27. 08. 2026 ј.	заседаниези	Директордын ордынчызы УВР  Л.В.Уханова 27. 08. 2026 ј.	Директор  Приказ № 105 28. 08 2026 ј.

11- чи класска алтай тилле иштеер

программа

Тургузаачызы: алтай тил
литературанын
уредучизи Тадышева М.А.

Паспарты јурт, 2026 ј.

I.Жартамал сөс.

«Алтай тил» деп үредү предметтин программазы 11-чи класска тургузылган. Берилген программанын тозолгозинде «Балыкту Жулдын муниципал бюджеттин учреждениезинин тӱзӱлмӱзинин орто текши үредүлү школынын» тӱс үредү программазы салынган. А.Т.Тыбыкова, филология билимдердин докторы, профессор тургускан «Алтай тилдин программалары» X-XI класстарга (2010) деп программага тайанып тургузылган. ӱренер бичик: Тыбыкова А.Т., Сулукова Н.Г., Тыбыкова Л.Н., Шокшиланова А.С.Алтай тил. 10-11 класстар.- Горно-Алтайск, 2010.

Программа мындый бӱлүктӱрдӱн турат:

I.Жартамал сӱс.

II.ӱредү предметтин ондайы.

III. 11-чи класска «алтай тил» деп уреду предметти темаларла пландаары.

VI. ӱренчиктерди билгирге үредер текши некелтелер.

V. Кӱргүзү-техникалык эдимдердин ле үредү- методикалык литературанын тисмези

11 класста «Алтай тил» деп курсты үредеринин **амадулары:**

- тӱрӱл тилин тооп, оны культуранын бӱдүми деп чеберлеер кӱүн таскадары, тӱрӱл тили улусла тил алыжар, билгир алар, жүрүмнин этика аайынча ээжилериле таныжар арга деп сезимди үренчиктердин ӱзӱгине салары, тӱрӱл тилинин байлыгынын учурын аайлаары;

- алтай тил - жүрүминде, үредүлик иште куучындажар, тил алыжар арга деп билери; улусла куучындажарга, бой-бойын аайлажарга, кожо иштеерге, једимдү эрмек-куучын ӱткүрип билер ле эрмек-куучынын онон артык эдип јарандыраына кӱүнзедери;

- алтай литературный тилдин тӱс учурлу ээжи-некелтелерин билери.

Кош амадулар:

- тилдин темдектерин таныыр, шиндеер, тӱндештирер, бир аайлап бӱлиир ле омордын учурын јартап билери; - оос ло бичилген эрмек-куучыннын будумдерин, башка-башка ајалгаларда тилди тузаланар ээжилерин, эрмек-куучыннын культуразын, этикет ээжилерин, буспай будурери;

- созлигин байыдары; эрмек-куучынында тузаланып турган грамматиканын аргаларын элбедери;

- јастыра јок бичижин, токтој тужер темдектерди чын тузаланып билерин, алтай тилдин лексиказын, фразеологиязын тилдин мар некелтелерине келиштире эрмек-куучынында, уредуде, керекту оско до учуралдарда тузаланып билерин тыныдары.

Бичик тӱрт бӱлүктӱн турат: «Синтаксис ле пунктуация», «Тексттин анализи», «Эрмек-куучыннын культуразы», «Алтай тилдин этикеди», «Мар». Уреду бичикте теориянын сурактарынын берилген кеми уренчиктерге тиле темигу берер, билерин ле таскамалын јеткилдеер, эрмек-куучында тилдин эп-аргаларыла чике тузаланар, бойынын санаа-шуултезин бичип те, оосло до

чокым ла јарт чыгара айдар таскамал берер. Балдардын эрмек-куучынын темиктирерге кычырганын куучындап берери, кычырган текстле изложение бичири, текстке тайанып реферат эмезе чумдемел иш бичири, текстке тезис белетеери, текстке тайанып, шинжу иш белетеери ле онон до оско будумду јайаан иштер будурери темдектелген.

II. Ӱредӱ предметтин ондайы.

Уредунин тос планында 11-чи класста «Алтай тил» предметти уредерине 34 час берилет.

Темаларды уренерине- 16час.

Тил темиктирерине- 12час

Јыл туркунына уренгенин такып кӱрӱрине-2час.

Ченелте иш- 4 час.

№	Ондайы	Бастыра канча час берилген	Тил темиктирерине канча час берилген.
1.	Кире сос	1час	
2.	Синтаксис ле пунктуация	5час	4час
3.	Эрмектин јайылбаган ла јайылган члендери	9час	4час
4.	Эрмектерде токтой тужер темдектер	4 час	4час
5.	Јыл туркунына отконин такып корори	2 час	

Синтаксис ле пунктуация.

Синтаксис- грамматиканын болуги.Сосколбу ла эрмек-синтаксистин единицалары.

Сосколбу-синтаксистин единицазы,сосколбулардын будумдери.Сосколбуда состордин колбожор аргалары.

Эрмек.Амадузы,сезимдери јанынан эрмектердин будумдери.Суракту эрмектерде сурактын будумдери.

Башка-башка будумду сосколбуларды, эрмектерди синтаксис јанынан ылгаары.

Синтаксис аайынча билерин (знание), билгирин (умение) чын бичииринде тузаланары.

Эрмектин јайылбаган ла јайылган члендери.

Јайылбаган эренисту эрмектерден јайылган эренистерлу эрмектер тургузар. Јайылган ла јайылбаган эренистерди эрмектерден танып турар. Јайылбаган ла јайылган ылганаачы јайылган эренистин ичине кире берер эмезе јайылбаган ла јайылган эренис јайылган ылганаачынын ичине кире берер айалгаларды ајарар. Јайылган ла јайылбаган ылганаачыларды ылгаштырар. Эрмектин структуразына башка-башка будумду конструкциялар кожулып, эрмек уурладылат деп ондооры.

Эрмектерди укташ члендерле, аныланган члендерле, кычыру состорло, кириш состорло, кийдирилген эрмектерле уурладар. Колболу ла уурладылган эрмектерди ылгаштырар. Колболу эрмектердин будумдерин тундештирер, колбошкон эп-аргаларын табар. Бир канча кош эрмекту камаанду колболу эрмектерди шиндеер. Болуктери табышканду ла камаанду колбунын болужыла колбошкон бир канча эрмектен буткен колболу синтаксический биригу.

Эрмектерде токтой тужер темдектер.

Пунктуация-токтой тужер темдектерди тургузарынын ээжилеринин системазы. Токтой тужер темдектер, олордын учуры. јаныскан турар ла эжерлежип турар токтой тужер темдектер. Эрмектин учында турар токтой тужер темдектер. Тегин уурлатпаган эрмекте токтой тужер темдектер. Уурладылган эрмекте токтой тужер темдектер. Колболу эрмектердин (табышканду колболу, колбоочызы јок колболу, камаанду колболу) токтой тужер темдектери. Колболу биригулердин токтой тужер темдектери.

Чике эрмек-куучынду эрмекте токтой тужер темдектер. Орток куучынду, цитаталу эрмекте токтой тужер темдектер. Бир канча токтой тужер темдек кожо турары.

Состин чын бичилерин, токтой тужер темдектерди чын тургузарын озодон корорго темигери. Бичикте чын бичииринин, токтой тужер темдектерди тургузарынын ээжилерин будурери.

Чын бичиирин, токтой тужер темдекти тургузарын јартап аларга орфографиянын созлигин тузаланары.

Сости чын бичиириге онын табыш-таныктарын, морфема будумин, куучын-эрмектин кандый болуги болгонын ајарары.

Эрмекте токтой тужер темдектерди јартаарга онын будумин, айдылган унди шиндеери.

Эрмек-куучыннын культуразы.

1. Албатынын тилинин, туукизинин ле культуразынын колбузы.

Эрмек-куучыннын этикет ээжилери.

2. Түүкилик тексттерден, кееркедим литературанан ла фольклор тексттерден албатынын культуразын, јанжыгуларын темдектеген учурлу единицаларды табары, оморды шиндеери, учурын јартаары (керекту учуралдарда созликтерди тузаланып)

Бойынын эрмек-куучынында, уредуде алтай эрмек-куучыннын этикет ээжилерин будурери.

III. 11-чи класска «алтай тил» деп үредү предметти темаларла пландаары.

Предмет: алтай тил.

Класс: 11

Ўредўчи: Тадышева Марина Альбертовна

Ўредў планда чистардын тоозы:

Жыл туркунына 34 час, недеде 1 час

Тил темиктирерине 12 час берилген.

Изложение 6 час.

Ченелте иш 4 час

Чумдемел иш 4 час

Тайанган программа: Тыбыкова А.Т. Алтай тилдин программалары . X-XI класстарга. - Горно-Алтайск, 2010.

Ўренер бичик: Тыбыкова А.Т., Сулукова Н.Г., Тыбыкова Л.Н., Шокшиланова А.С.Алтай тил. 10-11 класстар.- Горно-Алтайск, 2010.

№	Болуктердин ле темалардын аттары.	Частардын тоозы	Өткүрилген өйи	
			План аайынча	Чын өткүрилгени
1. Кире сөс - 1ч.				
1	10 класста өткөнин катап көрөри	1	03.09.	
2.Синтаксис ле пунктуация - 5ч+4ч(Т.Т.)=9час.				
2	Тегин эрмек.	1	10.09.	
3	Эки тос члендү эрмектер.	1	17.09.	
4-5	Тил темиктирери. Изложениеге белетеер иш. Жетиру будумду изложение «Василий Васильевич Радлов»	2	24.09. 01.10.	
6	Бир төс члендү эрмектер	1	08.10.	
7	Грамматический жакылталу ченелте иш.	1	15.10.	
8	Жастыраларла иш. Толо ло толо эмес эрмектер.	1	22.10.	

9-10	Тил темиктирери. Чүмдемел ишке белетеери. Чүмдемел иш «Јебрен Алтайга экелген јол» (И.И.Ортонуловтын «Чолушпа јаар јол јазаганы» деп јуругы аайынча)	2	29.10. 12.11.	
3.Эрмектин јайылбаган ла јайылган члендери - 9ч+4ч(Т.Т.)=13час.				
11	Јайылган ла јайылбаган эренистер.	1	19.11.	
12	Ченелте иш.	1	26.11.	
13	Јастыраларла иш. Јайылбаган ла јайылган ылганаачылар	1	03.12.	
14	Уурладылган эрмектер.	1	10.12.	
15	Колболу эрмектер.	1	17.12.	
16	Табышканду колболу эрмектер.	1	24.12.	
17	Камаанду колболу эрмектер.	1	14.01.	
18- 19	Тил темиктирери. Изложениеге белетеери. Јакылталу изложение «Айана»	2	25.01. 01.02.	
20	Колбоочызы јок колболу эрмектер	1	08.02.	
21	Грамматический јакылталу ченелте иш	1	15.02.	
22- 23	Тил темиктирери. Текстти кубултып иштеери.	2	22.02. 01.03.	
3.Эрмектерде токтой тужер темдектер -4ч+4ч(Т.Т.)=8час.				
24	Чике эрмек-куучынду эрмекте токтой тужер эрмектер.	1	15.03.	
25- 26	Тил темиктирери. Изложениеге белетеери. Изложение «Сок јаныс уулы»	2	22.03. 29.03.	
27	Цитатада туратан темдектер	1	05.04.	

28	Эрмек-куучыннын культуразы	1	12.04.	
29	Алтай тилдин этикеди.	1	19.04.	
30-31	Тил темиктирери. Чүмдемел ишке белетеери. Чүмдемел-журамал «Менин јуртым»	2	26.04. 03.05.	
32	Ченелте иш «Эне неден де баалу»	1	10.05.	
4. Јыл туркунына өткөнин такып көрөри – 2ч				
33	Јыл туркунына өткөнин такып көрөри.	1	17.05.	
34	Јыл туркунына өткөнин такып көрөри.	1	24.05	

VI. Үренчиктерди билгирге үредер текши некелтелер.

10-чы класста уренчиктердин тос билгирлери ле алынатан темигүлери.

Текстле иштеп билер, эрмек-куучыннын ла тексттин будумдерин билер; кандый ла литературала иштеп, онон керекту јетирулер таап, билгир аларына јуткиир; санаа-шуултезин учуры аайынча состорди колбоп, кону јарт чыгара айдып турар.

Состорди табыш- таныктарыла ылгап; табыштарды будер эп-аргазыла ылгап, состо чын айдып ла бичип турар; эрмекте керекту сости учур согулталу айдып, согулта состин учурын солып турганын ондон, эрин ундулерлу состорди чын бичип ле айдып турар; состин лексический учурын јартап, омонимдерди, синонимдерди, антонимдерди эрмектерден таап, учурын јартап; алтай тилдин созликтериле тузаланып; состин учурлу болуктерин ле кожулталарын табып, учурын јартап; состорди буткен эп-аргазыла болип:1) кожултанын болужыла буткен(синтетический),2) эки сөс биригип (аналитический),3) биригип бүткен сөстөрдin бир-бирүзине кожулта кожулып буткен (аналитико-синтексический) ле кыскарткан колболу состорди; эрмектин грамматика тозогозин чын табып, јартап; эрмектерди амадузыла, эчени члендериле ылгаштырып; кыйгылу эрмектерди унле коргузип; укташ члендерлу эрмекте токтой

тужер темдектерди тургузып; айдылар амадузыла башка-башка учурлу эрмектердин учында темдектерин чын тургузып билер.

Эрмектежиپ куучындажарына уредер иштердин будумдери ле эпту тузаланар: кычырары, угары (аудирование), айдары(говорение), бичиيري. Кычырарынын, угарынын, айдарынын ла бичииринин культуразын билип турар Кычырып эмезе угуп турган тексттен тос јетирулерди табып турар. Кычырган эмезе уккан текстте не керегинде айдылганын толо (кыскарта) эрмек-куучыннын айалгазына келиштире куучындаар.

V. Кӧргүзӱ-техникалык јепселдер ле ӱредӱ- методикалык литературанын тисмези

1. Алтай тилдин таблицалары.
2. Тыбыкова А.Т., Сулукова, Н.Г., Тыбыкова Л.Н, Шокшиланова А.С. Алтай тил. 10-11 класс. - Горно-Алтайск, 2010.
3. Орсулова Т.Е. Эмдиги алтай тил (колболу эрмек). - Горно-Алтайск, 2012.
4. Тадыкин В.Н., Тыбыкова А.Т. Орфография и пунктуация алтайского языка. - Горно-Алтайск, 1981.
5. Суразакова Н.Н. Алтай тилдин грамматиказы (таблицаларда) .- Горно-Алтайск, 2001.

**ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ**

СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП

Сертификат 313488754026556811493600947686015338853493905976

Владелец Байжигитов Айдар Владимирович

Действителен с 14.04.2026 по 14.04.2027